

Neotuđivo pravo na ime jezika

Deklaracija polazi od stava da načelo nacionalnog suvereniteta i potpune ravnopravnosti naroda obuhvaća i pravo svakog od naroda da čuva sve atribute nacionalnog postojanja

ZAGREB ➤ Jučer je obilježena 50. obljetnica glasovite »Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika«, izjave kojom su hrvatske kulturne i znanstvene ustanove zahtijevale jednakopravan položaj hrvatskoga jezika u komunističkoj Jugoslaviji te njegovo slobodno oblikovanje u skladu s hrvatskom tradicijom i punu afirmaciju hrvatskoga jezika u svim područjima života. Komunistički režim Deklaraciju je osudio, a mnoge njezine potpisnike različitim šikaniranjem i progonom sankcionirao.

Deklaracija je sastavljena 9. ožujka 1967. u Matici hrvatskoj, a nju je potom prihvatila većina hrvatskih kulturnih i znanstvenih ustanova i potpisao veći broj javnih i kulturnih djelatnika. Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika objavljena je u tjedniku Telegram 17. ožujka 1967. Potpisalo ju je 18 znanstvenih i kulturnih ustanova.

Tekst Deklaracije sastavila je tjeđan dana prije u prostorijama Matice hrvatske skupina znanstvenika, književnih i kulturnih radnika – Miroslav Brandt, Dalibor Brozović, Radoslav Katičić, Tomislav Ladan, Slavko Mihalić, Slavko Pavešić i Vlatko Pavletić, a Upravni odbor Matice hrvatske tekst je 13. ožujka 1967. prihvatio i razaslao na potpisivanje. Već 15. ožujka Deklaraciju je potpisalo tadašnje Društvo književnika Hrvatske, a ubrzo zatim i druge ustanove.

Četiri književna jezika

Deklaracija polazi od stava da načelo nacionalnog suvereniteta i potpune ravnopravnosti naroda obuhvaća i pravo svakog od naroda da čuva sve atribute nacionalnog postojanja i da razvija ne samo privrednu nego i kulturnu djelatnost.

»Među tim atributima odsudno važnu ulogu ima vlastito nacionalno ime jezika kojim se hrvatski narod služi, jer je neotuđivo pravo svakoga naroda da svoj jezik naziva vlastitim imenom, bez

Broj Telegrama u kojem je objavljena Deklaracija

obzira radi li se o filološkom fenomenu koji u obliku zasebne jezične varijante ili čak u cijelosti pripada i nekom drugom narodu«, stajalo je u Deklaraciji. U njoj se konstatira i da su stanovite nepreciznosti u formulacijama novosadskog »dogovora« omogućile da u praksi budu zaobilažena, iskrivljavana i kršena osnovna načela tog dogovora; pojavila se i koncepcija jedinstvenoga »državnog jezika«, pri čemu je ta uloga u praksi bila namijenjena srpskom književnom jeziku, što je ostvarivano preko sredstava javne i masovne komunikacije, jezičnom praksom u JNA, saveznoj upravi, zakonodavstvu, diplomaciji i političkim organizacijama.

Time se hrvatski književni jezik potiskuje u neravnopravan položaj lokalnog narječja. Stoga su hrvatske kulturne i znanstvene ustanove zahtijevale da se Ustavom utvrdi javna i nedvojbe- na jednakost i jednakopravnost četiriju književnih jezika u SFRJ – slovenskoga, hrvatskoga, srpskoga i makedonskoga, te da se adekvatnom formulacijom osiguraju i prava jezika narodnosti.

Kao drugi zahtjev navedeno je osiguravanje dosljedne primjene hrvatskoga književnog jezika u školstvu, novinstvu, javnom i političkom životu, na radiju i televiziji, kad god se radi o hrvatskom stanovništvu, te da službenici, nastavnici i javni radnici, bez obzira na to ot-

kud potjecali, službeno upotrebljavaju književni jezik sredine u kojoj djeluju.

Unitaristički pritisci

Jedan od sastavljača Deklaracije prof. Dalibor Brozović u jednom je svom tekstu (Glasnik, 16. ožujka 1992) ocijenio da je unitaristički i velikosrpski pritisak na Deklaraciju bio vrlo snažan pa je prijetila ozbiljna opasnost da vlast u uvjetima pune kontrole izolira hrvatske intelektualce i od masa i od svijeta te se u tišini izvrši jezična asimilacija hrvatskoga naroda s pomoću škola i svih mogućih medija, dodavši da je sve što se događalo nakon takozvanoga novosadskog »dogovora« i po izlasku novosadskoga pravopisa davalo nade jugounitarizmu. Deklaracija je onemogućila takav razvoj i to je njezina bitna jezična zasluga, ocijenio je, smatrajući da sama Deklaracija ima još mnoge druge društvene, političke, kulturne pa i jezične aspekte.

Deklaraciju su odmah napale unitarističke snage u političkom rukovodstvu Hrvatske, okupljene oko Miloša Žanka, koje su zahtijevale oštre mjere protiv institucija i pojedinaca potpisnika Deklaracije. O njoj je raspravljalo i partijsko rukovodstvo SFRJ, a tamo je prevladalo mišljenje da svi potpisnici Deklaracije moraju biti kažnjeni jer je jugoslavenska Partija Deklaraciju ocijenila »politički štetnim nacionalističkim činom«. (Hina)

Potpisnici deklaracije

Deklaraciju su uz brojne pojedince potpisale najvažnije hrvatske kulturne i znanstvene institucije: Matica hrvatska, Društvo književnika Hrvatske, PEN-klub, Hrvatsko filološko društvo, Odjel za filologiju JAZU, Odjel za suvremenu književnost JAZU, Institut za jezik JAZU, Institut za književnost i teatrologiju JAZU, Katedra za suvremeni hrvatskosrpski jezik i Katedra za jugoslavenske književnosti Filozofskoga fakulteta u Zadru, zatim na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Katedra za suvremeni hrvatskosrpski jezik, Katedra za povijest hrvatskog jezika i dijalektologiju, Katedra za stariju hrvatsku književnost, Katedra za noviju hrvatsku književnost, Institut za lingvistiku i Institut za nauku o književnosti, te Staroslavenski institut u Zagrebu i Društvo književnih prevodilaca Hrvatske.

STRANICA 1

**ZA JEDNU
KOMPLEKSNIJU
OCJENU**

PROF. DR. DALIBOR BROZOVIC

STRANICA 2

IZ OBLASTI KULTURE

**MIR, HUMANOST I
PRIJATELJSTVO
MEĐU NARODIMA**

PROF. DR. DALIBOR BROZOVIC

STRANICA 3

**NESPORAZUM
NAD
ORANICOM**

PROF. DR. DALIBOR BROZOVIC

KOMUNIZAM

3071-3-273

U ovom broju Telegrama objavljuje jedan manje poznat razgovor s Mošom Pijade o njegovu slikarstvu. Moša Pijade bio je istaknuti revolucionar, slikar i novinar. U ovom razgovoru govori o svom životu, radu i stvaralaštvu. Razgovor je vođen s Mošom Pijade u Zagrebu, 1957. godine. Moša Pijade tada je bio u Zagrebu na pozivu Matice hrvatske. U ovom broju Telegrama objavljuje jedan manje poznat razgovor s Mošom Pijade o njegovu slikarstvu. Moša Pijade bio je istaknuti revolucionar, slikar i novinar. U ovom razgovoru govori o svom životu, radu i stvaralaštvu. Razgovor je vođen s Mošom Pijade u Zagrebu, 1957. godine. Moša Pijade tada je bio u Zagrebu na pozivu Matice hrvatske.